

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ինչպէս արդէն յայտնի է, Բարձրագոյն Դուռն յօժարամիտ ընդունեցաւ զբարեկամական առաջարկութիւնն Աւստրոհունգարիոյ դաշնին՝ ի մասին ինչ ինչ վարչական նոր կարգադրութեանց վասն Հէրսէկովինի և Պօշնիայի ապստամբ գաւառաց։ Առաջարկութիւն զոր Եւրոպիոյ մեծ տէրութիւնք ևս ընդունել յորդորեցին զկայսերական կառավարութիւնն, յառաջ բերելով թէ Բարձրագոյն Դուռն մարդասիրական այս ընթացքովն յիշեալ գաւառաց խռովութիւնն շուտով պիտի վերջանայ և ընդհանուր խաղաղութիւնն պիտի ապահովուի։

Թէև տակաւին Հէրսէկովինի և Պօշնիայի մէջ ապստամբութիւնն վերջացեալ չէ, այսու ամենայնիւ մեծապէս տկարացեալ է և օր ըստ օրէ ևս առաւել պիտի տկարանայ և վերջապէս պիտի ջնջուի։ Վասնզի Աւստրոհունգարիոյ կառավարութիւնն արդէն խիստ միջոցներ ձեռք առած է արգելելու համար՝ որպէսզի թաղմասիայն և խորհալստանէն կամաւոր զինուորներ չանցնին ի Հէրսէկովին երթալու։ Նմանապէս Ռուսիոյ և Աւստրիոյ կառավարութեանց կողմանէ աղբուսկապատուէրք յուղարկեցան Գաւառացի և Սերպի իշխանութեանց՝ զգուշանալ որ և է կերպիւ օգնութիւն մատուցանելու ապստամբաց։ Ռուսի տարակոյս չկայ թէ Հէրսէկովինի և Պօշնիայի ապստամբութիւնն զուրկ չալով յարստութիւն օգնութեանց, շուտով պիտի նուաճի ի կայսերական զօրազնդոց։

Իտալիոյ գլխաւոր օրագիրներէն մին Լ'Արմալի անուանեալ, որ մօտիւ վիսքօնթիւ—Վենետիկա նախարարին բերանը կը համարուի, իւր թուոյն մէջ որ ի 11 փետրվարի երկար յօդուած մի կը հրատարակէ ի մասին գնման ի կողմանէ Անգղիոյ կառավարութեան Շուէզի Նրանչից բաժնետոմսաց՝ վերաբերելոց Խըսիվին Եգիպտոսի։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵԱՐԺՈՒՄՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՄԻՌՈՒԹԵԱՆ Ի ՀԱՅՍ(1)

Աւելապուրկի Գերմանական Կաթիլ Ինքիւրէի Լրագիրը Դեկտեմբեր 25 թուով թերթին մէջ հետեւեալ կտրուոր յօդուածը կը հրատարակէ մեր ազգին վրայ։

«Վատիկանի և անոր գործեաց պահանջումն ներովն Հայ—կաթիլի հասարակութեան մէջ ձագած կուին, որ եօթը տարիէ ի վեր կը շարունակէ, նոր ձև մ'առաւ, որ մեծ շայեկանութիւն կընծայէ Գերմանիոյ համար։ Յայտնի է որ կաթիլի հայերը կուրին սկիզբէն երկու մասերու բաժնուած են, որք կը կոչուին Հասունեանք, այսինքն Հոսմէն Ռեֆրու—անուն կոնգակը և Պօլիա տանող Հասուն Պատրիարքին կողմակիցներն, և Հակահասունեանք, որք ոչ Հասունեան Պատրիարքը կընդունին, ոչ Ռեֆրու—որք, ոչ Վատիկանի հրատարակած միջոցութեանց ցանկը (Սիլլապուս), ոչ ալ Պապին անսխալականութիւնը։ Բայց որ այս վերջինները Գերմանիոյ հին—կաթիլի կոչուածներն են։

Դուռն քաջ խելամուտ ըլլալով իրաց վիճակին, Հասուն Պատրիարքն արտօրեց, հակահասունեանց ընտրած գերա. Բիւրէլեան Պատրիարքը հաստատեց և Հայ—կաթիլի հասարակու-

(1) Սոյն ազգային յօդուածն՝ գոր ՄԱՍԻՍԷՆ կը բարդեմ, յայտարարելով կը համարիմք ի սեղեկութիւն մեր հեռաւոր քնքիւցողաց։

Յիշեալ օրագրոյն գաղաղութեանը նայելով, Մեծին—Բրիտանիոյ այս գործողութեան արդիւնքն պիտի լինի ոչ միայն Շուէզի Նրանչից չէզոք վիճակի մը մէջ պահել, այլ միանգամայն զՄիջերկրական ծովն։ Կալով ծանրակիւ ազդեցութեանն զոր Անգղիան ի ձեռս պիտի բերէ Միջերկրականին մէջ այս գործով, գալով նաև Անգղիոյ առևտրական նաւարկութեան ահագին զօրութեանն որ պիտի հաստատուի նոյն ծովուն մէջ ի մասն խաղաղական նաւարկութեան, Լ'Արմալի օրագիրն ամենևին անհանգստութիւն մի չգգար, այլ ընդհակառակն կուրսիանայ տեսնելով որ Բրիտանական գոչակն պիտի տիրէ Միջերկրական ծովուն վերայ։ Վասնզի կը կարծէ թէ այս եղբրութիւնն մեծապէս երաշխաւորութիւն մըն է խաղաղութեան։ Թէ քաղաքական և թէ առևտրական տեսութեամբ, օգտակար կը համարի որ Անգղիան կարող լինի զարգացնել իւր ազդեցութիւնն յիշեալ ծովուն վերայ։ Վասնզի այս ազդեցութեանն երբեք վտանգ մի չկրնար ծագիլ, կըսէ, ոչ միւս ազգաց օրինաւոր օգտիցն, և ոչ իտալիոյ շահուցը։

Գահիրէէն կը գրեն թէ Տարփուրէն և Հարարի իշխանութեանն հասեալ լուրերն շատ բարեկալի են։ Ի Տարփուր, բոլոր երկիրն կազմակերպեցաւ և վարչական ծառայութիւններն կարգադրեցան ըստ օրինակի Եգիպտական միւս գաւառաց։ Ուստի ժողովուրդն ուրախ սրտիւ կը լսուի զբարեկեցութիւնն որ կը ծագի ի կանոնաւոր վարչութեանն։

Հարարի մէջ հաջորդակցութեան բոլոր ճանապարհներն ազատ են այժմ, և կառավարութիւնն գործունեայ կերպիւ զբաղեալ է հասարակաց օգտակար շինութեամբք և վարչական ծառայութեանց կազմակերպութեան գործովք։

Բարձրագոյն Դուռն հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնն հրատարակեց, որոյ զթարգ-

թեան անշարժ սեփականութիւններն հակահասունեանց ձեռքն յանձնել տուաւ։ Վերջին ժամանակներս գերա. Հասունն արտօրէ վերադարձնելու փորձեր եղան, բայց Դուռն այս անգամ ալ դէմ կեցաւ։ Սակայն ներկայ վիճակը խախտու է։

«Հակահասունեանց թիւն Հասունեանց թիւէն նուազ է, նիւթական միջոցներն ալ գրեթէ ոչինչ, և օտար պաշտպանութեան մը վրայ չեն կրնար յոյս դնել։ Կրօնական նկատմամբ կը համակրին Գերմանիոյ հին կաթիլից, և Կ. Պօլսոյ Գերմանական գեսպանատունն ալ չերմ համակրութիւն կըցուցնէ անոնց դատին, բայց Դուռն ներքին գործերուն չմիջամտելու աշխարհալարութեան հաւատարիմ կենալով՝ կը զգուշանայ որ և է միջնորդութիւն մ'ընելէ ի նպաստ անոնց։ Իսկ ուրիշ գեսպանատանց կողմէ բնաւ չեն կրնար համակրութիւն սպասել Այս պատճառաւ երկար ժամանակէ ի վեր գլխաւորութիւն ունէին բուն Հայոց հետ միանալու ազդեցութեան սկզբունքը չեղանելով։

«Բայց հոս ալ գլխաւորութիւնք ծագեցան։ Իբրև կաթիլի Հայոց համակրելի չէին կրնար ըլլալ, մինչդեռ Հոսմէն բանագրեալ ըլլալով չէին կրնար կաթիլի համարուիլ։ Ուստի ոչ Հայ էին ոչ կաթիլի, այլ գրեթէ երկինքի ու երկրի մէջ տեղը մնացած։ Այնպէս որ աշխարհավարական փոփոխութիւն մ'եկածին պէս պիտի հարկադրէին ձեռքներն օտուքներն կապուած՝ Հոսմի անձնատուր ըլլալու, այսինքն իրենց բարոյական և կրօնական համոզմունքը,

մանութիւնն ՄԱՍԻՍԷՆ քաղելով կը հաղորդեմք մեր ընթերցողաց։

Վեհափառ Սուլթանն իւր վերջին հրովարտական հրամայեց ինչ ինչ բարենորոգումներ գործադրել իւր տէրութեան ամեն երկիրներուն մէջ ի նպաստ իւր ամեն կարգի հաւատարիմ հպատակաց, առանց խտրութեան։ Այսօր ալ մեծ տէրութեանց խաղաղասիրական դիտաւորութիւններն, ընդհանուր հանդարտութեան համար տուած հաւատարմութիւն և Հէրսէկի փութապէս խաղաղացման համար ներկայացուցած բարեկամական խորհուրդները նկատարութեան առնելով, մեր օգոստոսական Տէրը Պաշնիոյ և Հէրսէկի մէջէն ապստամբութեան հետքը ջնջելու և իւր վերոյիշեալ հրովարտական բարեկամարմագրութիւններն անգամ մ'ալ հաստատելու փափաքանք՝ ուրիշ քանի մը մասնաւոր բարենորոգմանց գործադրութիւնն հրամայեց, որք են։ Կրօնից լիակատար ազատութիւն ոչ—մահմէտական հպատակաց համար։

Անմիջական գործադրութիւն յիշեալ գաւառաց մէջ կայսերական հրովարտական այն արտադրութեանց՝ որ տասանորդի տոյց վարձակալութեան գրութիւնը բոլոր տէրութեան մէջ բարեօրէն կը վերաբերին։ Յիշեալ գրութիւնը պիտի վերնայ և անասնորդի սուրքն ուղղապէս տէրութեան ձեռքով պիտի հաւաքուի։

Գիւղացի ժողովրդոց երկրագործական վիճակին բարեօրէն, յիշեալ գաւառաց մէջ պետութեան վերաբերեալ ազատ հոգեր վաճառելով կարօտելոց և վճարման գիւրութիւններ շնորհելով անոնց։

Երկու գաւառաց իւրաքանչիւրին մայրաքաղաքներուն մէջ յանձնաժողով մը կազմել երկրին մահմէտական և ոչ—մահմէտական բնակչաց երեւելիներուն մէջէն ընտրեալ հաւասարակամեաներէ։ Յիշեալ յանձնաժողովն որ գործադիր խորհուրդն մէկ հասուածք պիտի կազմէ վերոյիշեալ տնօրէնութեանց, ինչպէս նաև կայ-

մաւորական յառաջադիմութիւնը, ազգութիւնն ու լեզուն զոհեալ զոհեալ։ Բայց հակահասունեանք երկար ժամանակէ ի վեր համոզուած էին թէ իրենց ու Հայոց մէջ կրօնական սկզբունք տարբերութիւն չկար, այլ քանի մը ծիսական անկարեւոր տարբերութիւնք միայն կային, որոց վրայ համաձայնիւն անհնարին չէր։ հետեւաբար յարմար ժամանակի կըսպասէին իրենց բաղձացած միութիւնը կատարելու։

Ահա այն ժամանակն եկած կը թուի։ Առաջին նշանը տուին Ապստոլական եղբարք, վեհ. Սուլթանին լուսանկարներն, որք Պ. Ռապալ անուն գերմանացի լուսանկարչին (որ միանգամայն բնագէտ, քիմիագործ և փիլիսոփայ մ'էր), վաղեմի աշակերտներն են, յորմէ լուսանկարի արհեստին հետ գերմանական գիտութեան և փիլիսոփայութեան ծանօթութիւններ ալ քաղած են։

Իրենց գեղարուեստական հանրամասնութեամբ անոնք ունին իբրև լուսանկարիչք վեհ. Սուլթանին Պ. Պ. Ապստոլական եղբարք, որք հին գերդաստանէ մը սերեալ են, անկախ միմեկի մ'ունին։ Այս պատճառաւ Հայոց Պատրիարքին ներկայանալն և իրենց մեծ մայր—եկեղեցւոյն ծոցը մտնելու յայտարարութիւնը մեծ ուշադրութիւն գրաւեց։

Այսպէս բարեկալով կերպիւ սկսած միութեան շարժումն առանց գաղբելու՝ ևս քան զիս կըմեծնայ նորանոր հետեւողներով։

Գերմանական լրագրոյն այս կարեւոր յօդուածին վրայ մայրաքաղաքիս Մէսթի—Օլիւս լրա-

ԱԶԳԱՅԻՆ

սերական հրովարտական շնորհած բարենորոգմանց գործադրութեանն հսկելու պաշտօն պիտի ունենայ :

Իբրև հետեւութիւն այս անօրէնութեանց , որոշուեցաւ որ Պոստիոյ և Հէրսէքի մէջ հասարակաց օգտի ծառայող նպատակներու յատկացեալ գումարները վարչական խորհրդոյ կողմէ յայտնուած պիտոյնց համեմատ պիտի աւելնան , վեհապետական հրամանագրով որոշելի չափով մը : Այս յատուկ շնորհները վեհա Սուլթանին հայրական հոգածութեան արդիւնքն են իւր այն հպատակաց համար , որք չար թելադրութիւններէ մոլորեալ ըլլալով , կրփափաքին հնազանդութեան ճամբան վերադառնալ ուստի ընդհանուր ներուժ պիտի շնորհուի բոլոր հնազանդողներուն :

Բարձրագոյն Դուռն որոշեց երկու բարձրաստիճան պաշտօնատար նախագահ անուանել վերոյիշեալ սկզբանց համեմատ ընտրուելիք յանձնաժողովոյ , Յիշեալ նախագահներն անյապաղ պիտի մեկնին մայրաքաղաքէն , և իրենց պաշտօնը պիտի ըլլայ հրամայեալ անօրէնութեանց արագապէս գործադրութեանն հսկել :

Բ. Դուռն 5—17 փետրվար 1876 :

Հեռագիրը կը ծանուցանէ թէ Տօն Կարողին պատերազմի պաշտօնեայն բռնուեր և բանաարկուեր է Պայօն քաղաքին մէջ :

Նոյն ինքն Տօն Կարողս տեսնելով իւր ամենաձախորդ կացութիւնն , յայտարարութիւն մի հրատարակեալ է , որով կը ծանուցանէ զհրաժարումն իւր ի պատերազմէն :

Կը հաւատեն թէ արդէն մեկնեալ է Սպանիայէն և յԱնգղիա գնացեալ է :

Հռոմայէն կը գրեն թէ՛ վատիկանի կառավարութիւնն հրահանգ տուեր է Պապին նուիրակին ի Մատրիտ իւր անցագիրերը խնդրել , եթէ Սպանիական կառավարութիւնն թոյլ տայ ազգային երեսփոխանական ժողովոյն ընդունել յօդուածն Սահմանադրութեան ի վերայ ազատութեան կրօնից :

Սակայն յոյժ հաւանական է որ եթէ թագաւորական զօրքը յաջողին կատարելապէս զսպել զկարալոսեան ապստամբութիւնն , ինչպէս որ արդէն յաջողած կերեւին , վատիկանը շուտով պիտի փոխէ իւր սպառնական ընթացքն և պիտի պարտաւորի խաղաղասիրական քաղցր լեզուով խօսիլ :

Գիրն ալ հետեւեալ բացատրութիւնները կաւեցնէ , որք ինչպէս պիտի տեսնեն ընթերցողք լուսաւոր մտաց , ուղիղ տրամաբանութեան և անկեղծ ազգասիրութեան ներշնչութիւն են :

Մեր գերմանացի պաշտօնակիցն , որ մեծ կարեւորութիւն ունի իբրև հրապարակագիր , մեր ազգայնոց մէջ երևան ելած կրօնական շարժումը նշանակելով միայն կըրաւականայնայն Արդարեւ Աւստրիական կազմէն խիստ հեռի գտնուելով , չկրնար այս շարժման խորք թափանցել և բնութեանը քաջ խելամուտ ըլլալ : Ուստի մեզ կիցնայ բացատրել :

Արդի ընկերութեան մէջ տեսնուած յառաջադիմութեան առաջին հիմն է խորհելու ազատութիւնը , Այս գաղափարը կրօնական տեսակէտէ նկատելով , չենք կարծեր որ մէկը հակառակի մեզ երբ որ հաստատենք թէ անգրաւեռնականութիւնն իւր իշխանական խիստ սկզբամբն՝ որ շատ անգամ մարդկային մտաց և ազատ գաղափարութեան վրայ բռնանալու ծայրայեղութեան կը հասնի , կրօնական ձեւերուն մէջ ամենէն աւելի արդեւք եղողն է մարդկային մտաց զարգացման և ի կատարելութիւն գիմելու ձկտմանց : Կը կարծեմք թէ իրողութիւններ յառաջ ընթերցող պէտք չունինք : Իսկ միայն իրաց վիճակը ցոյց կուտանք՝ հաւաստի ըլլալով որ մեր ընթերցողաց յիշողութիւնը կրնայ մեր բաժն հաստատող օրինակներ յիշեցնել :

Հայ հասարակութիւնն , իւր ամբողջութիւն տեսնելով , Օսմանեան տէրութեան ուրիշ ամեն հասարակութեանց պէս կը մասնակցի ընդհանուր

Կ. Պոստի ՓՈՒՆԶ լրագրոյն ամսոյս 11 թուոյն մէջ հետեւեալ յօդուածն կընթեռնուժք ի մասին ազգային ցաւալի խնդրոյն քաղաքին :

«Շարաթ աւուր թերթով , (ազգային) խառն ժողովոյ ուրիշ որոշմանց հետ , հրատարակեցինք նաև իզմիրի խնդրոյն համար եղած որոշումն : այն է՝ դարձեալ խնդրել Բարձրագոյն Դրնէն որ հրամայէ իզմիրի կուսակալութեան Առաջնորդարանէն բարձեալ ազգային տու մարներն ու արձանագրութիւններն Առաջնորդարան դարձունել , և միանգամայն թոյլ տալ գաւառական նորընտիր ընդհանուր ժողովոյ գումարման համար : Արդ՝ կըստուգեմք , թէ Ս. Պատրիարքը այս որոշման գործադրութիւնը ետ թողեր է խառն ժողովոյ մինչև առաջիկայ նիստն , մէկ քանի դիտողութիւններ ունենալուն պատճառաւ , զոր պիտի հաղորդէ խառն ժողովոյն :

«Իզմիրի սիրելի ազգայնոց , կը քննայ տակաւին երկայնամիտ լինել . թէ և՛ ստոյգն ըսելով անդրքան զային երկայնամտեցին՝ :

Միևնոյն խնդրոյն վրայօք ՄԱՍԻՍ լրագիրն իւր թուոյն մէջ որ ի 10 ամսոյս՝ զյետագայ տեղեկութիւնն կը հրատարակէ հանդերձ մի քանի տող դիտողութեամբ իւրով :

«Ուրախ աւուր խառն ժողովն իզմիրի խնդրոյն վրայ ալ խորհելով որոշեց պատասխան գրել առ Բ. Դուռն և դարձեալ խնդրել որ իզմիրի ազգային տու մարներն ու արձանագրութիւններն Առաջնորդարանին յանձնելու և նորընտիր գաւառական ժողովին գումարումը թոյլ տալու հրաման զրկուի իզմիրի կուսակալին : Վարչութիւնն յիշեալ գաւառական ժողովոյ տեղեկագիրն կը սպասէ , որպէսզի ընտրութեանց օրինակաւ կամ ապօրինակաւ ըլլան որոշէ՝ :

«Մենք այժմէն կրնանք աներկմիտ ըլլալ , կը յաւելու ՄԱՍԻՍ , որ եթէ տեղեկագիրն քննութիւնը՝ վարչութեան քննիչ մասնաժողովին յանձնուի , օրինակաւ պիտի գատուի՝ :

Մեր մեծաւ պաշտօնակից եղբոր այս համազմանը վերայ մեք ևս չեմք տարակուսիր :

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ազգային կրօնական ժողովոյ : (1)

Չմիւռնիոյ Առաջնորդական տեղապահ արժ.

(1) Այս ծանուցումն յուղարկեցաւ մեզ յազգային Պատրիարքարանէն Կ. Պոստի ի հրատարակութիւնն :

յառաջադիմութեան : Չայն կազմող տարերաց մէջ անոնք որ այդ յառաջադիմութեան ընթացքը վութացնել կուզեն , բնականաբար նախապատուութիւն կուտան այն պատրիարքական իրաւասութեան , որ կրօնական ամենէն ներողամիտ ձեւին յենելով՝ կընպաստէ այս շարժման : Արդ՝ պէտք չկայ աւելցնելու թէ Հայկական մեծ եկեղեցին դրեթէ 1800 տարիէ ի վեր իւր հարց հաւատքն անարամ պահելէ ետեւ՝ ամեն ժամանակ հաշտասէր հոգի մը ցոյց տուած է , ճշմարիտ քրիստոնէական հոգի , կատարելապէս համաձայն մարդկային ընկերութեան զգացմանցն և բարոյական պիտոյնց : Ամեն յետսամուտ ձեւերէ ազատ քրիստոնէական ճշմարիտ սկզբունքը գտնելու համար՝ վերջին ժամանակա Պօնն գումարեալ հին կաթողիկէ եպիսկոպոսաց խորհրդակցութիւններն այնպիսի եզրակացութեանց հասան , որք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կազմական եւութեան մէջ կը ընդունուին :

«Քանի որ տգիտութիւնն ու խաւարը կը լցան գաղափարները չիփոխել և կրօնական խնդրոց պատրուակաւ գծողութիւններ սերմանել , սոյն եկեղեցւոյ մէջ ալ տկարութիւններ կը լցին հնաբուր ըլլալ : և հետեւաբար կուսակցութիւններ երևան ելան , որք ժամանակ անցնելով և քաղաքական այլեայլ պարագայից օգնութեամբ՝ կազմաւորեալ մարմնոց ձև առին և այնպէս ալ ճանչուեցան օսմանեան կայսերական կառավարութեան : Այսօր , մինչ յառաջադիմութիւնը տակաւ առ տակաւ այս խաւարը կը փարատէ , ալքերը նորէն կը բացուին լուսոյ , և անոնք որ

տէր Գէորգ աւագ քահանայ տէր Պատրիարք 24 Յունուար ամսալիւ տեղեկագրով մը կը ծանուցանէ , թէ Պոստացի Չիլիկիլեան Յովհաննէս անձը՝ որ ասկէց տասնեւթօթն տարի յառաջ Չմիւռնիոյ մէջ ամուսնացած էր տեղացի փլիպպոսեան նոր խորայէլի Ագապի անուն աղջկանը հետ ձեռամբ տէր Առաքել քահանայ տեղոյն , միայն վեց ամիս իւր կնոյ հետ կենակցելէն յետոյ՝ քաղաքէն ելեր , աներեւութեան մինչև հիմա հոն չգառնալէն զատ՝ իւր կինը անխնամ երեսի վրայ թողեր և իրեն նկատմամբ բնաւ տեղեկութիւն մը չէ հաղորդեր՝ ոչ իւր կողակցին և ոչ այլոց :

Արժաւք քահանայն զայս կը ծանուցանէ , որպէսզի պարտաւորապէս անօրէնութիւն մ' ըլլայ յայտն մասին :

Արդ Կ. Պոստի ազգային կեդրոնական վարչութեան կրօնական ժողովոյն որոշման համաձայն ներկայ պաշտօնական ծանուցումն կը հրատարակուի ազգային բովանդակ լրագրաց մէջ , որպէսզի ով որ կը ծանուցէ յիշեալ Պոստացի Չիլիկիլեան Յովհաննէսը , և գիտէ թէ ո՞ր է , և ինչ կընէ , կամ թէ մեռած է թէ կենդանի , անմիջապէս ազգային Պատրիարքարանիս իմաց տայ ի գիտութիւն և ի պատշաճ անօրէնութիւն :

Կ. Պոստի ,

(Կնիթ)

6 Յունուար

Պատրիարքարան

1876

Հայոց ի Կ. Պոստի :

«Մօտեալ ծանուցիւք , կըսէ ՓՈՒՆԶ , թէ Պատրիարքարանը դարձեալ խնդիր մատուցած է կայսերական կառավարութեան՝ Պէյոյուկի ազգային գերեզմանատան մէջ կառուանելու Գառակէօզեանց կտակած վաճառականական վարժարանը : Ծանուցիւք միանգամայն թէ յայտն մեծ ունիմք՝ որ այս անգամ պիտի յաջողի Պատրիարքարանը ի շնորհս կայսերական բարեխնամ կառավարութեան :

«Արդ՝ այսօր բերկրութեամբ կաւետեմք թէ այս կարեւոր խնդիրն ընդունուած ու գործադրութեան համար հրաման եղած է՝ :

Ընթերցողք մեր անշուշտ ուրախ սրտով պիտի իմանան թէ ի Մանչեսթըր՝ որ Անգղիոյ շահատան մայրաքաղաքներէն մին է , Սիւրբիւն Հայ քաղցր անուամբ ուսումնասիրական ընկերութիւն մի հաստատեալ է քիչ ժամանակէ հետեւ , բաղկացեալ յերիտասարդ Հայ վաճառականաց ի նոյն պատուական քաղաքն ժողովելոց ի Պոստի , յՉմիւռնոյ , ի Թիֆլիզէ և այլն :

Եիշեալ ընկերութիւնն առայժմ փոքրիկ ընթերցարան մի ունի , ուր բաց ի հայերէն լրագրաց , օտար գիտաւոր օրագիրք և այլ օգտաշահ մատենք ևս կը գտնուին : որոց ընթերց

կամաւ չեն փակել , կը տեսնեն որ զիրենք ազգին մեծագոյն մասէն հեռի պահող պատճառն ոչինչ է և գրեթէ միմիայն սխալ հասկացողութեան մը վրայ հիմնեալ է :

«Ասկէց յառաջ եկած է ազգային մեծ եկեղեցւոյ ծոցը վերադառնալու շարժումն , որ ինչպէս ապացուցինք՝ յառաջդիմութեան վրայ հիմնեալ է : Ժամանակն՝ որ գաղափարները կը հասունցունէ , այս հասանքին ամենէն հզօր պատգրիչը պիտի ըլլայ . և անոնք որ կամ անզգայութեամբ , կամ մտաց տկարութեամբ և կամ անտարբերութեամբ ընդդիմանալ ուզեն , կանուխ կամ ուշ այս հասանքէն պիտի քշուին , որովհետեւ յառաջադիմութեան օրէնքն անդիմադրելի է : Ուրիշ կերպ խօսելով , ապագայն լուսաւորեալ մասին կը վերաբերի և լուսաւորեալ մասն այն է , որ աւելի ճշդիւ կը պատասխանէ կառավարութեան հիմնադրին : Բ. Դուռն վեհ Սուլթանին դիտաւորութեանց հաւատարմութեամբ ըլլալով՝ ամեն հնարք ի գործ կը դնէ երկիրը քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ յառաջ վարելու : Ասկէց զատ , մեր յիշած կրօնական միութեան շարժումն ըստ ինքեան . նպատակն է տէրութեան աշխարհավարութեանը՝ որովհետեւ տէրութեան ներքին գործերուն մէջ օտարի միջամտութեան պատրուակներէն մին կանհետացնէ : Մնաց որ , այն Հայերն որ կրօնքն ազգային սկզբունքէն չեն զատեր , առանց վաւանելու կը ճանաչեն որ բուն Հայ հասարակութիւնն իւր ազատական և հաւասարական սկզբունքներ վրայ հիմնեալ սահմանադրութեամբ ապրի :

մամբ և ազդեցական խոսակցութեամբ ու խորհրդակցութեամբ, սիրելի է՝ մեզ յուսալ թէ Հայոց անգտանելի միութիւնն գոնէ Ման- լէթերի մէջ օր ըստ օրէ պիտի զարգանայ՝ ի միութարութիւն ճշմարիտ ազգասիրաց:

Պատուական բարեկամ ոմն զՏեոկեալ ազգ- ային տեղեկութիւնն հաղորդէ մեզ ի Շուշիէ: Ղարաբաղու բարեխնամ Առաջնորդ գերա- տէր Սարգիս Ս. Արքեպիսկոպոսն Ջալալեանց՝ յետ կառուցանելոյ զուսումնարանն և զառաջ- նորդարանն ի Շուշի, նոյնպէս ազգասիրաբար հոգ տարեալ կառոյց և զառանձին դպրոց վն օրհորդաց՝ երկյարկեան տանն սենեկօք: Սա- կայն նախքան զԺողովել անդ զաշակերտուհիս, փութացաւ տալ վերանորոգել և զվանս սրբոյն Գրիգորիսի՝ որ յԱմարաս, հռչակաւ որ ուխտա- տեղի աշխարհին Աւղանից: Բայց զԺբաղդ աբար այս վերջին շինութիւնն պատճառ եղև հիւան- դութեան բազմավաստակ Առաջնորդին մերոյ: քանզի Նորին Սրբազնութիւնն անզգուշաբար նստելով ի վերայ ցուրտ քարանց և կանգուն կալով երբեմն ի խոնաւ տեղին ընդ գործաւո- րաց ստացաւ զախտն ջղացաւութեան և զօղա- ցաւութեան: յորմէ սաստիկ տառապեալ, պար- տաւոր եղև ըստ խորհրդոյ բժշկաց, երթալ ի հանքային ջուրն Արաստումանու: ուր թէև վանս օգտաւորութեան գրեթէ զամիսս երիս մնաց, բայց ոչինչ օգուտ քաղելով գնաց անտի ի Ս. Էջմիածին՝ հաստատուն որոշմամբ հրաժա- րելոյ յԱռաջնորդական պաշտօնէ իւրմէ առ ի մեկուսանալ ի վանս Սանահնի, որոյ բնիկ մի- արան է: Սակայն վեհափառ կաթողիկոսն ոչէ կամեցեալ ընդունել զհրաժարական նորա, այլ թոյլ տալով Նորին Սրբազնութեան մնալ ի Սա- նահն և հոգ տանել զառողջութենէ իւրմէ, հրամայեալ է նմա պահել ի վերայ իւր զԱռաջ- նորդութիւն Ղարաբաղու, և նոյն վիճակի հո- գեւոր ատենին ձեռօք շարունակելով միշտ կար- զադրել զգործողութիւնն տեղւոյն, այց առ- նել երբեմն երբեմն հոգեւոր հօտին իւրոյ: Ուստի գերա. Ջալալեանց սրբազանին հարկ եղ- եալ է ընտրել ի տեղի իւր՝ բանիւրուն փոխա- նորդ մի, այսինքն զարժանապատիւ Գեորգ վարդապետն Սուրենեանց՝ որ ուսումնական ե- կեղեցական մի է և քաջ տեղեակ ուսանելն լեզուի, որ հարկաւոր է յոյժ իւրաքանչիւր պաշ- տօնական սննդի յամենայն դէպս, որպէսեւայգը տաճկերէնն:

Ուրախ սրախ ծանուցանեմք ձեզ թէ յիշեալ

Հայ եկեղեցական մարմնաց ամենէն յառաջդի- մական է, միանգամայն անհամեմատաբար կա- րեւորն: Արդարև, մինչդեռ այդ մարմիններն այնպիսի դրութեամբ մը կը կառավարուին, որոյ մէջ կը երական տարրը կիշխէ քիչ շատ օտար աղ- դեցութիւններէ՝ առաջնորդեալ, Հայոց ազգն իւր ազգային կանոնադրութեամբ միայն կը կա- ռավարի:

Յիշեալ կանոնադրութիւնն՝ որ հասարակու- թեան նոյն իսկ իւր ձեռօք վարչութիւնը կը նստեցործէ, կը երական որ և է մեքենայու- թեանց առջև դուռները կը փակէ, և հասարա- կութիւնը դուրսէն եկող այս կամ այն աղբե- ցութեան ենթակայ չընելով՝ թոյլ կուտայ որ միմայն կայսերական կառավարութեան պաշտ- պանութեանն ու բարեսրտութեանը դիմէ:

Արդ՝ Հայոց մեծ եկեղեցւոյն նշանաբանն է քրիստոնէական սէր, ներողամտութիւն և հա- ւատարմութիւն առ վեհապետն: Բարձրագոյն Գուռն ամենէն առաջ կը ճանչէ Հայ հասարա- կութեան այս էական բարեմասնութիւնը, և ասոր կը վկայեն այն վստահութեան պաշտօնները զորս շնորհած է և ամեն օր կը շնորհէ մեր նշա- նաւոր ազգայնոց: Մնաց որ, Հայն իւր խաղաղ, աշխատասէր, լուրջ բնաւորութեամբն, ինչպէս նաև իւր դիւրօրէն ուրիշ բաղձանք չունի և չի- կընար ունենալ, բաց ի իւր բարոյական յառա- ջարդութիւնէն ու բարեկեցութեանէն ընդ հո- վանեալ կայսերական կառավարութեանն:

արժա. փոխ-Առաջնորդն արդէն եհտս ի քա- ղաք մեր, ուր իւր քաղցր բնաւորութեամբն և իւր սիրայորդար քարոզութեամբ շահասիրեալ զԺողովուրդն՝ ոչ սակաւ միւսիւմ արէ զնա հոգեւո- րապէս: Իսկ Ջալալեանց սրբազանն գտանի այժմ ի Ջալալօղլի քաղաքն, որ չորս ժամուց ճանա- պարհաւ բացակայ է ի Սանահն: Սակայն յսկիզբն ամարան մտադիր է եթէ Տէր կա- մեացի, երթալ ի Տիֆլիս ի դարման առաջնու- թեան իւրոյ: Այսու ամենայնիւ Նորին Սրբազ- նութիւնն առաջի աչաց ունելով միշտ զմտա- ւոր կոչումն իւր առ Աստուած, պատրաստեալ է ի վանս Սանահնի զգերեզմանատուն իւր, ո- րոյ ի վերայ այժմէն տեսանի հետեւեալ արձա- նագրութիւնն:

Ձիւն օգուտ գահոյք պերճ իշխանական, Ձի սա է բաժին մեր վախճանական: Ոյք այսօր ի կառս փառօք ճոխանան, Վաղիւն իշխանն ի խոր գերեզման: Սարգիս վարդապետ Հայոց Ջալալեան, Սանահնի վանից բնիկ միարան, Նայեցեալ յունայն մեծութիւն փառաց, Ի կերտել ետու գիմ տապան մահուան:

Ահա այսպէս, գերա. Տ. Սարգիս Ջալալեանց բազմարդիւն սրբա. Արքեպիսկոպոսն՝ կանխաւ պատրաստեալ զտուն իւր յաւիտեանական, եթէ կամք իցեն Աստուծոյ կենդանի մնալ տակաւին մի քանի ամս, ծառայել ունի սիրելի ազգին իւրոյ անձնանուիրաբար և արդիւնաւոր կերպիւ որպէս ծառայեալ է ցայս վայր ժամանակի: Իսկ եթէ վերին Նախախնամութիւնն կամեցի առ ինքն կոչել զնա փութով, կամք Տեառն օրհ- նեալ եղիցի: քանզի մահ ոչ իմացեալ մահ է՝ իսկ մահ իմացեալ՝ անմահութիւն է:

Ոմն յուսումնական բարեկամաց մերոյ Հնդկաս- տանի՝ ի բերանոյ դժբաղ Նոր-Ջուղայի շարա- դեալ է գլխաւոր եղերական ցկարագրութիւնն ա- հագին սովորն՝ որոյ ենթակայ եղև յիշեալ երկիրն: Տխուր յոյժ ցկարագրութիւն, զոր անկարելի է ըն- քեռնուլ առանց զարսաւստու քափիւոյ:

ՍՈՎԷ

Ո՛վ ժամ՝ բարեբաւորիկ, ժամ՝ յոր երբեմն մատաղերամ հոյք մանկուոյս գեռ կարեւորուն գոհ վայելէին ի ծայր բուն բնութեամբութեան և գողցեն զուկեղիկին վերակենցաղէին զգար- զինարդ երազով թռիչ անցեալ զանցաւ անդ ար- ձական խորատու զեալ ի վիշտ անյատակ և ահա ի նոյն գայր հասանէր ի վերայ ժամն բազմա- ղէտ և գառնակիկիւ, անմոռանալին յաւիտե- անն: ժամն յոր յանխնայ Մահն սեղանիցի կ'ործի սատակչական առեալ ի ձեռին զամբ համատարած արչաւասոյր հնձէր պախուցով ժամի ի լայն սաւարեղ ի սայր անգութն իւրոյ գե- րանդւոյ զը երափթիթ հասակս անախական, որպէս զմիտաներփան շուշանս ցողատարափ ի դաշտի, լքեալ զիս ի սուգ անմիթար:

Ջարմանահրաջ տեսարան բնութեան և թա- փուր զուարթագեղ վայրացն սիրաբուն վայել- չութիւնն բնական որով են գեղազարդ ժամ ամի՝ թէպէտև բոլոր բոլորովին անահաճոյ, ոչ միայն սակաւ ինչ զվիշտս իմ ոչ զօրեն սիրովել, այլ յուշ ամեն ինձ ստէպ յար զտխուր յիշատակ նոցին՝ որոց դառն կորուստ անջինջ պարտի մնալ ի տախտակ կրճոյս:

Ո՛վ դու անագորոյն Պանդորա, յինչ անուն այլ զքեզ յոր շուրջէ կ'արեմ՝ դու կարկառե- ցեր ի գլուխ հիբացելոյն զուովն թիւնալից՝ զլցեալն անոստ և խառն թշուառութեամբ և թափեցեր զայն մինչ ցուղեղուկեացս: և եղև ի վտանցելոյս, առ ի քամել զամենայն մրուրս դառնութեան բաղախն: տարերք անդամ միա- բանեալ ընդ իմացան ինձ, և վա՛շ ամպք ծիրա- նափայլք խոյս տուեալ ի տեսութենէ խնայե- ցին զպարգև իւրեանց՝ զքաղցր տեղատարափան ասեմ, զանձրև և զձիւն:

Բայց ո՞ր այն սիրտ մայրենի՝ որ կարիցէ ի բան արձանացունել ըստ արժանւոյն զորդ ե- կաց իւրոց զվերջին ժամ՝ շարաբաստիկ: Տաւ է սրտիս, սակայն քաղցր է ինձ աստանոր զաշխա- բելի առնուլ նուազ և հեղուլ գերաւորսոր:

շարայարեալ ի սրինդ հոգեշարժ զաղէտն մեծ և անմոռանալի: Տեսարան արդարև բաղմա- ղէտ, սով եղերական և աշխարհաւեր, ակննա- տեսից և եթ քաջապէս զգալի: Անդ էր տեսա- նել առհասարակ ի փողոցս և ի պողոտայս ըզ- ծերս սրեւորս յերկիր կորացեալ, զկանայս կիթա- ցեալ և սուսայտեալ ընդ աղածրի երան մոն- կուոյ յարտասուս հարեալ և կական բարձեալ ձեռս կտրկառէին առ անցաւորս վանս սրտա- ույ մի հացի, և յաճախակի յոյ գամագլուտն դոյ այնր խոտաճառակս լինէին ի ձեռաց սու- տիկ սովուն: Դարկն մահատիւղ և քիտոն ցրտին ծաւալեալ յերես ամենից ի յոյս ա- ծէին զոգորումն նոցին սաստիկ ընդ անողորմել- ւոյն անսուղութեան: Բազումք ի սաստիկու- թենէ քաղցուն զմայրենականն ի մոռացոնս եղեալ բնալին զգութ՝ զմեռեալ զորդեկաց իւրեանց գիտկունս գէշադէշ ծայրատեալ գա- զանաբար զքաղց իւրեանց յագեցուցանէին: և բազումք ևս զբանականութիւնն իւրեանց՝ զԱստուածատուր ձիր փոխեալ ի վայրենի գա- զանութիւն զբազմադարեան ոսկերս համահա- լաքեալս յանկեան ուրք մօտ ի կրպակ մա- գործի ուրք յափշտակեալ ի ձեռաց մի- մեանց կրծէին անյագաբար առ ի կաղքուրել խուն ինչ զքաղց իւրեանց: և բազմիցս այն էր՝ զի խուռն բաղմութեամբ բոլորեալ, զմիմեանս ի տապաստ արկանէին առ ի հասանել շտապաւ ի վերայ և ծծել զարկն աշխաղցն զոր զինոյր մագործն: Ոմանք ևս՝ որ ի բազում անոց հեռէ չափաւորութեամբ ի սակաւագէտ կեանս կեցեալ ընդ գերդաստանս իւրեանց, ի հասա- նել սովուն ի վերայ, թափուր մնացեալ ի սրտ- առեւորաշաճն սխալոյց կենաց և ի սրտովաու- նաց չյայտնեալ ուրք զգառն վիճակ իւրեանց՝ մի առ մի հրաժեշտ տային ի յաղցաւոր կենցա- յոյս: Բայց այժմ՝ խուն ինչ զթափանցիկ մտացդ վայլակ ցողացո՞ ի միւս կողմն, ուր լսելի լինին թառաչք խորին և հառաչանք ի խորոյ սրտէ: Ահա գնն ի տեալ երեւալ ծերք կորաքոտակք՝ որք յարտասուս ցիւղեալ և ուղիւս գետօրէն յաչացն ի շուրջեալ ընդ այսու և մօրուս՝ ողբային զաղէտն մեծ զբերաւորացն կորուսիչ: Գնքուշ պար երիտասարդաց և երիտասարդուհեաց լքեալս ի մարց արտասուս գառնալիքան ընդ գալկահար այսու գեղեցիկս հոսեալ յաշխարա- հնձ լային քրուանս աղիւղորմ: Կանայք մեծա- տունք ծծաեալ զընտիր բնտիր զարդս զգե- տուց ընդելու գեալս ակամքք պատուականօք ի վաճառս դնէին առ ի հայթայթել զզարէն կենաց:

Ահա հասեալ էի ի ծայր կործանման, և ան- շուշտ գահալիքեալ էր իմապաքէն յանդուդս անհունս, թէ չէր Աստուածառաք ոք թէպէտև օտարազգի, բարերար հանդիսացեալ որ և ձեռս կարկառեալ գերծոյց զիս ի գիւրաւորման անկմանէն: Սոյն սա յայտն ինչին գրութեան իմ ջան ի կուրծս եղեալ մեղմել ջանայր զոր- դեկացս դառնաղէտ վիճակ: Սոյն առաքինա- զարդ օտարազգին էր որ զանվեհերն վեհանձ- նութիւն և զհեղ մարգասիրութիւն զգոռու- ակցորդսն ի միասին ամեալ ի հանդէս սխալի՝ ճշմարիտ ազգասէր արձանացաւ յայնժամ ի նախատինս նոցին որք պիտակ և եթ անուամբն սոնքանային: Սա էր որ ահագին վտանգաց զ իմագրաւ լեալ յառաջ վարեաց զընթացս իւր և հուսկ յետոյ պսակեաց զվստտակ իւր ի դըր- ուստու արժանագոյն վանս ամենայնի՝ որ ինչ ցայն վայր ի նմանէ գործեցեալ էին իւրք: Արդ- եանց՝ գործոյ առաքինութեան նորին ակն յայտնի տարացոյց նախ այն իսկ, զի խնամք և հոգք նորա ի պաշտպանութիւն զառակացս ի մահահրաւէր կործանմանէն մեծ էին արդարև և անմոռանալի: Թէպէտ նոյնանոն զոր նոյն բաշխէր սովահարեւոյ՝ էին տուրք ողորմածասի- րաց, բնակելոց ի Հնդկիս և յերոզա, բայց կարիցէ՞ ոք յուրաստ գոլ ջանից և եռանդնոտ սիրոյն նորին առ տարաբաղա ազգն, զոր իւր հայր գորովագութ, պարտեալ ընդ խնամա- կալ թէք իւրովք ջանէր նոցա զպարէն կենաց՝ թող անթիւ ինամքն՝ զորս արար, այլազգեաց խմբիւց ի փողոցն ուր ինքն բնակէր:

Բայց այժմ անկէ ընթերցողիդ հարցանել զարժանին խնդիր, թէ ո՞ր էին յայնժամ հայրենասէրք և պիտակ և եթ բարենախանձ կրօնաւորք ունէրք, հովիւք տոկահարեալ հօտին, թերեւս ի ծաղկաւեռեալ բուրաստան ուրեք ի լայնասաղարթ հովանին ի գեղեցիկ հրաշապատում երգոյն ըմպէին զանուշարարն ըմպելին, որ ի բարձուէ վրիպադեղ ցայտէր ի ցանկալին ի բաժակ, գոգջիւր ի կենդանութիւն ուրուք ի կոնճականաց բազմեցոյ անդ, այն ինչ օտարազգին ի գորովադուլթ և մարգասիրական զգայմամբ գուն գործէր զորդեկացս զփրկութեան նիւթել ճարակ:

Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ յետ այսպիսի բարեմասնութեանց հանդիսի, բարեհաճի կրթել ճրկապէս զՀայկազն մանկունս իմ ի բարոյական գիտութիւնս և յաղատական արհեստս, ի տեսական և յարհեստականն ասեմ, որով և վիճակ իմանշուշտ առ լաւն ունի նկրտիւ Այս, որպէս աճիւն հաւաքեալ ի վերայ հոյ ծածկէ զպայծառութիւն նորա՝ նուազեցուցանելով և զվերմութիւնն, նոյնպէս անուսումնութիւնն և զուրկ լինելն ի լուսաւորութենէ քաղաքակրթութեան կան պատեալ շուրջ զարգալէք իմովք, և հետեւաբար զբարոյացեալ են ոչ միայն զեռանդն Հայկական արեան, այլև զբազմաց սթափութիւն մտաց և զընտան ձիրս հանճարոյ իբր ընդ վարագուրաւ ծածկեալ պահեն միշտ յանդորմութեան: Զայն արաւ օտարազգին այն ճրկապէս և բոլորանուէր անձկանօք ջանայ բառնալ ի միջոյ, և ով ակոյեանն այն բարենախանձ որ ահա թօթափեալ զինչ յարաւանանց ծանրացելոյ, կեղեքեալ գումարօք ինչ ի փառասէր կամս, խոշնդոտն հանգիստնայ գոլ նմին փաստարանօրէն զբողոքականութեն առեալ ի հանդէս զպատուակ Զբաղատ ջանք, մոլորելոյ և եթ բաղրազայք, սագրանք զաշացու մտաց Ըստ իս թողօտարազգին յառաջ վարեցէ անվեհեր տրիութեամբ զբիտումն նպատակին իւրոյ, և ես ժամէ ի ժամ ակնկալիմ անձկանօք տեսանել զորդեակս իմ ի բարենսէ վիճակի, լուսով գիտութեան տալածելոյ ի նոսա (1)

ՆՈՐՆ—ՉՈՒՂԱ

Ի Հնդկիս, 5 Յունվար 1876

Արժա. Ներկարարեան Պետրոս վարդապետն ի Ս. Երուսաղէմ՝ ուխտի երթալոյ առթիւ Եգիպտոսէն անցնելով, պատիւ ունեցեր է անդ նոյն վիճակին Առաջնորդ դերա. Մեսրոպ սրբազանին շնորհիւ, վսեմ. Նուպար փաշային ներկայանալ յորմէ դրամական օգնութիւն խնդրելով ի նպաստ շինութեան Մանիսայի վերի թաղին ազգային եկեղեցւոյն, Նորին վսեմութիւնն բարեխօսութեամբ յիշեալ հայրագութ Առաջնորդին, հաճեցաւ ազգասիրաբար հարկւրդալ զիական ոսկի շնորհել:

Այս գումարն արժան համարեցաւ յուղարկել աստ մեծա. Եսայեսն մահատի Յակոբ աղային, որպէսզի իւր բարեջան հսկողութեամբ հոգ տանի ծախս ընել չտալ զայն՝ բայց միայն վասն շինութեան յիշեալ եկեղեցւոյն ըստ յատուկ կամաց վսեմ. Նուպար փաշային:

ՔԱՆԱՔԱՆ ԼՈՒՐԻՔ

Զմիւռնիս, 21 Փետրվար:

Բարեկենդանի խրախմանքն և զանազան զբարձութիւնքն բաւական յաջողութեամբ անցան, որոյ թէ և առեւտրական գործոց ձախորդութիւնն աննպաստ գտնուեցաւ, բայց զարնանանման առուրց գեղեցկութիւնն ոչ սակաւ նպաստամատոյց եղև:

Հասարակաց ապահովութեան սխուր վիճակն՝ զժբաղդաբար, կըշարունակէ գրեթէ գիշեր շանցիկ որ գողութեան գէպ մի չպատահի՝ ցերեկներն ևս մանաւանդ անցուղարձ քիչ եղած ճանապարհներն, յափշտակութիւնք

(1) Սի արուր միտր ի հեղինակին բողոքականութիւնը քննարկելով, որ յոսանաբաղաւան է. այլ ազատամտութիւնն է ճշմարտութիւնը քիչադրեմ նմա ի գիր անցնեցանք: զայս

անպակաս են: Ոստիկանութիւնն եթէ քիչ մը աւելի հսկողութիւն ընէ, կրնայ մէք թէ այս շաբաթօրծութիւնքն մեծապէս կընուազին, եթէ բոլորովին անհետ չլինին:

Մեր նախընթաց թուով ծանուցեալ էինք զՆիւնմի ՍՄԻՐՆԻ անուն յունարէն լրագրոյն քաղաքիս: Այսօր ուրախ սրտիւ կը յայտնեմք թէ նոյն լրագրոյն խմբագիր—տէրն քեր Գարիտին՝ որ ի Կ. Պօլիս գնացեալ էր, յաջողեցաւ ընդունել ի կայսերական բարեխնամ կառավարութենէն զարտօնութիւնն շարունակելոյ զհրատարակութիւնն յիշեալ լրագրոյն ընդ անուամբ Նիւ ՍՄԻՐՆԻ. որ նոր իզմիր կընշանակէ:

Ամսոյս 12ին հինգշաբթի օրն, որ սրբոյ վարդանանց զօրավարաց տօնախմբութիւնն էր, ազգային գեղեցիկ և փառաւոր հանդէս մի կատարեցաւ ի Ս. Մեսրոպեան վարժարանի քաղաքիս: Արժա. Գաղանճեան տէր եղիչ վարդապետն, որ հոգեշնորհ ուսումնական եկեղեցական մըն է, նոյն օրն հանդիսաւոր պատարագ մատոյց և ժամերգութեանց լմննալէ ետեւ, ընկերութեամբ եկեղեցական դասուն և բազմաթիւ ժողովրդեան ի յիշեալ ազգային վարժարանն գնաց թափօրիւ: Ուր պարագայիս յարմար ճառախօսութիւնք և աւանխօսութիւնք եղին, որոց մէջ ոչ սակաւ կը փայլէին յորդորանքն ի միութիւն եղբայրսիրական:

Կ. Պօլիսէն կը ծանուցանեն մեզ թէ կաթոլիկ Հայոց լուսաւորեալ մասն ուղիսն Հակահասունեանք, օրըստօրէ ևս առաւել արամադրութիւն կը ցույցանեն իրենց ազգային: Եկեղեցւոյն ծոցը վերադառնալու, և շատերն իրօք ի գործ կը դնեն զիշեալ ազգասէր և խոհական տրամադրութիւնն: Բաց ի յայլոց մեծա. Գրիգոր Եփէնսի Նիկողիմոսեան լուսաւորեալ ազնիւ երիտասարդն՝ որ օսմանեան Պանրայիս նշաշտօնականներէն մին է, յանցելումն շարժութեամբ նայն սիրով վերադարձեր է ի գիրկն իւր ազգային եկեղեցւոյն:

Պարսից դեսպան ի Կ. Պօլիս՝ վսեմ. Մահմուդ Խանն, որ իւր խնամակն կենցաղադիտութեան տարանդոյն հետ գիտէ վայելչապէս միաւորել զվեհանձնական քաղաքավարութիւնն, ամսոյս 5ին գիշերն հաճեցաւ փառաւոր հանգիկոյթ մի տալ ի գեսպանական պալատն, ուր ներկայ էին բարձրա. Մեծ—Եպարգոսն, նախարարք և մի քանի Պարսիկ երևելի վաճառականք:

Յունարէն լրագրիւնքն կը հրատարակեն թէ Կ. Պօլսոյ Ռուսաց դեսպանին ազնուախոյլ տիկինն, ընկերութեամբ Գերմանիոյ դեսպանին մեծաշուք տիկինոյ, ամսոյս 12ին այցելութեան երթալով Յունաց իքոնմէնիքս սրբազան Պատրիարքին, զայն նորա համբուրեր են: շարի չէ զրուցել թէ յիշեալ մեծատոհման վսեմախոյլ տիկինայք, արժանաւոր պատուով և բազում մեծարանք ընդունուեր են ի պատրիարքարանն Յունաց, ուր ներկայ էր մեծ Լոգօթէթ Ս. Արիսթարքի—Պէյն:

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

Բամպակն միշտ իջնելու վերայ է, այսօրուան արժէքն 325—280 զուրուշ է կենդինարն ըստ տեսակին:

Աֆիօնին գինն 136—145—160 զուրուշէ առ չէքին ըստ տեսակին. և այս գիներով գրեթէ 140 կողով վաճառեցաւ այս շաբթու ըստ մեծի մասին վասն Ամերիկայի:

Ճէհրիլին գինն ևս օրըստօրէ կիջանէ. և 60 բուրձ վաճառեցաւ 7—9 զուրուշի՝ օխան:

Ոլխարի բուրդէն 300 կիւնդինար լուացեալ ապրանք վաճառեցաւ 580ի կենդինարը:

Փայրամուան մեծ հանդարտութեան մէջ է:

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆ

Իմաց կըտրուի հասարակութեան թէ ի Ֆրանկաց թաղն Լոմպարտոյին գինեւունն Ռուսիոյ պատուական կողի (ստոնէկաղը) կը ծախուի օխան 19 զուրուշի, օսմանեան լիւան 134 և արժաթ մէճիոիէն 26 1/4 զուրուշ հաշուելով:

ՆԱԽԵՐԷԻ ԵՐԱՆՆԻ

ՈՒԹՍՈՒՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Ութմալ 246 երեսներէ բաղկացեալ պատուական վէպ մի է, ի հետաքրքրական զուարճալի և օգտակար տեղեկութեամբք. զոր աշխատանքեալէ մօտիւ Ժ. Վերն գաղղիացի գիտնականն և թարգմանեալ է ի հայերէն այլապէս հիկ բարբառ յարգոյ Մ. Մամուրեան պատուելին: Ի լոյս ընծայեցաւ ի տպարանի Տէտէնան ի վախճան 1875 ամին:

Գինն է 2 փրանք 75 սանթիմ:

ՀԻՒՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԵ

ԳԵՂԱՍԷՔ ՀՈՒՍՈՒԻԻ

ՋԱՆՅԻՆ ՀԻՒՆԴԻՆՈՒԹԻՒՆԷ

Մարդոց ջղայն գրութեան (էթիկ) շատ յոյժաւ պատկառն արտ մըն է և զիջերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ գրութեանը վշտով է յոյժ. վասն զի ուր գտնուելու անօրինակութիւնքն անհաշիւ քիչ խմէ գինն, գարեջուր, և այլ ինչ ըմպելիք. և աւելի ազնի կըլլայ որ բոլորովին հեռանա անցմէ, և ամենեւին չիմաս. նմանապէս խաչվէ մի խմբի, և անանկ թեթեւ թէթեւ (շաշ) գոհ եղիւ: Կարելի եղածին շախմատի օր ծծէ ամեն գիշեր իմ գեղահաստերեւ երեք կամ չորս հաւ կըլլէ, շատ մի կեր և համեմունքէ (շաշ) հեռի կեցիք: Եւ այս օգտակար կանոնները ճշգրտութեամբ ի գործ դնելու ըստ միտք շուտով պիտի հանգստանայ, մարմնը աւելի պիտի ընայ պիտի մոռնա թէ ջղաց շարժումն ունեցար:

ԱՆԿԱՐԿԻՈՒԹԻՒՆԷ ԵՐԻԿԱՄԱՆՆ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մի թէ կըլլանք շախմատ և երկու կըլլան կամ բաւական լինալ, թէ բարե կամ աւելի երկարանց կը հասնին կամ թէ անց մեջցանք կը գոյանան մեջքն համապատասխանաբար մարմնը և ճիշտ հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է շուրջօրէն դիտարկել: Եւ ամեն ժամ հիւանդաց համեմատ և անոր պայդակելու զինք երկարանց վար կողմը անկողին մանկու ժամանակը: Այս գործարանը անմիջական օգտութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնքան որ իշ գեղեցիկ գործարանը անհրաժեշտ պիտի ըլլան:

ՍՏԱՍԻՐԷՍ ԼԱՐՈՒԻԼԸ

Որ և է դեղ մի շինար ստամոքսի գործիքները քննելու ազնիկցնէլ զայն շուտով ինչպէս այս գեղահաստերը. որքան անորի իրանութեան կամ վատութեան կը պատճառուած բոլոր թիւնքն անթիւն կըլլան և կը հասնին ի վարդ (էթիկ), որուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. զիջերուն սասակ իջան (էթիկ) գեղեցիկ մէջ քանակին ներգործութիւն մի տեղի և ընդ ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ:

ԲՈՐԲՈՒՄՆ ԹՈՒԼԵՆՈՒՄԷՆՆ (ԴԵՐԵՆԷ) ՀԱՋ ԵՒ ՀԱՐԻՈՒԼԸ

Հիւանդութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնք ամեն արտեւ աւելի յոյժաւ կը պատահի և երեսներ աւելի վատեալ է: Ամեն գործողութեանց անկարգ ընթացքն առջինը շանքերը կընան միշտ կարգադրելու: Հարցուն հաշիւաւոր փոխհասոյց միջոցաւ: Ամեն շուտով կը դարձնեն արեան ուր և օր ժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթեւցեն իրանը ընթացքով, կը բարեխանեն շինարութեան աստիկ արագութիւնը և իրանութիւնը կուտան շինարարին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու իրանաւորապէս գործելու: Այս գեղահաստերը իրենց մարդկային գործիքները կը արդեն արեւել ամեն աղոթողութիւններն, և օր անգամակա կըլլան անհրաժեշտ գործիքները (էթիկ) ընդգծմէ ծիւթի տիպի, շինարարութեան և ուրիշ (թոքային տկարութեանց) իրանութեան վերաբերեալ անհրաժեշտ օգտակար գեղեցիկ է:

ՏԿԱՐԱՅԵԱԼ ՍԱՐԿԱՅԻՆ ԲԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԷ

Տկարութեան, թուրութեան և ջղացաւթեան դեղքով մէջ, որքան որ և է բնական կամ գերբնական շախմատեցութիւնքն անհրաժեշտ է: Այս գեղահաստից այլալիւ և նորոգել ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարտողութիւնը կը կարգաւորուի, մարմնոյս ամեն հիւթոյ թափումը կը կանխաւորէ, լիւր գրութիւնը կըլլայ անհրաժեշտ, հիւանդին միտքը կը յարգարէ և վերապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ:

Հարցուն գեղահաստերը ամեն օգտակար գեղեցիկ են ի տեսել հիւանդութեանց համար:

Շինարարութիւն, Եղացականութիւն, Բարեպաշտութիւն, Մանկային արտ, Տեսաւորութիւն, Ծառ արտ, Խիթ (աւան), Տերգողութիւն, Իրաւագրութիւն, Շարքար, Լամարտողութիւն, Լորդար, Ծիւթական արտ, Գարեւ, Լիւթ քոթար, Թանջ (թիւթար), Բարեխան արտ, Անկանոնութիւն, Լիւթ պարմոցի, Բար կամ իւժ միջաւ, Ծանց, Լեռնութիւն, Ծոցի, Մորթային հիւանդութիւն, Կլիւցաւորութիւն, Կլիւցաւորութիւն, Կլիւցաւորութիւն, Փողացաւ:

Գիտել արժան է որ տպաւ հրահանգներ կան ամեն իրան օրոցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ ի տեղի կու թիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ:

Այս գեղահաստերը, որ կըլինուին Հարցուն բժշկին անմիջական վերաբերեալութեամբ, կը կարգաւորեն իւր գործարանը ի լաւան, Օքսֆորտ կոչուած փողոց թիւ 533, ի գին 1 և 1 փրանք, 2 1/4 և 4 1/2 շախմատի տուփ, ըստ մեծութեան տուփ:

Խմբագիր—տէր լրագրոյս

Դ. Լաւա Գ. Պաշտալէան

Ի ՏԿԱՐԱՅԻ ԱՐԵՍԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ